

1. Denk je dat het zin heeft de VPRO te benaderen met het verzoek om een complete versie van het interview? De vier gevonden platen zijn in ieder geval integraal gedigitaliseerd.

De vraag is waar de platen zijn, c.q. de MP3's zijn. Bij de VPRO, Beeld en Geluid of bij de Postcastmakers. We zouden kunnen beginnen bij de VPRO en als ze daar niet zijn, de persoon/instantie waar die wel is. Doe jij dat of ik? Het is belangrijk om aan te geven dat het ALLEEN voor persoonlijk gebruik is en niet om dat te verspreiden. Doe jij dat of ik??

2. In 1911 ontdekte Irving Langmuir dat de levensduur van gloeilampen met een wolfram gloeidraad sterk verbeterd kon worden door wat argon of een mengsel van argon en stikstof toe te voegen, en ik neem aan dat dit enkele jaren later ook wel bij andere lampenfabrieken in Nederland zoals Pope bekend was, en niet alleen bij Philips.

Ik neem aan dat Pope ook op de hoogte was van het belang van toevoeging van argon. Feit is wel dat de Holland lamp (blauw worden bij een anodespanning boven de 40 Volt) en de Heussen LVB en de Philips/ Ideeet laagvac waren waarbij alleen Philips argon toepaste in radiolampen. Wat Pope betreft die maakte alleen radiolampen voor Bal. Wat een allegaartje was omdat Pope kennelijk materialen die ze in voorraad gebruikte. Ik zal een lijst van de verschillende lampen sturen en een bestand van Bal lampen die ik gezien en gefotografeerd heb. Daar is ook een Philips buislamp te zien met Bal Breda op een fitting en heel bijzonder een lamp met Pope op de fitting die exact hetzelfde is als een Philips product. Vanaf januari 1920 levert Philips lampen aan Bal (dat is toch wel heel netjes he, want dat hoefde ze niet te doen). Die lampen heb ik Pope erop kan ik alleen maar verklaren doordat Philips in eerste instantie lampen aan Bal leverde met Pope erop en later met Philips op het glas en Bal Radio Breda op de fitting.

3. Ik zie dat Bal in *Radio-Nieuws* van mei 1919 [[online](#)] voor het eerst naast de gebruikelijke „Bal” lampdetector (4 V, 0,25 A 'voor lage batterijspanning', f 8,=) ook een „Bal” lamp 4 V, 0,8 A aanbood 'voor hoge batterijspanning, telefonie en ongedempt seinen' met een prijs van f 8,50. Kennelijk was deze laatste lamp een hoogvacuümlamp, vanwege de hoge(re) anodespanning. In dezelfde advertentie bood hij overigens ook een Telefunken lamp aan, eveneens voor 4 V, 0,25 A en bedoeld voor een hoge anodespanning, maar deze moest maar liefst f 25 opbrengen. De vraag is natuurlijk waar de hier aangeboden „Bal” lamp met hoog vacuüm was geproduceerd. Als deze bij Pope werd geproduceerd dan betekent dit dat men bij Pope inmiddels ook technieken onder de knie had om een hoog vacuüm te verkrijgen. In zijn advertentie in *Radio-Nieuws* van juni 1919 [[online](#)] gebruikte Bal voor het eerst de termen *laag vacuum* en *hoog vacuum* voor dezelfde typen van het fabrikaat „Bal” die hij een maand eerder voor dezelfde prijzen ook al aanbood, alleen werd de gloeistroom voor de hoogvacuüm lamp nu gespecificeerd als 0,9 A. Ook gaf hij aan dat 'groote seinlampen' m.i.v. 1 juli konden worden geleverd. En weer is de vraag of deze laatsten ook bij Pope werden geproduceerd.

Zie 2. Ik stuur je een lijst met lampen die Bal verkocht heeft. Ik zal je ook een lijst met zendlampen sturen, die Bal verkocht heeft. Wat de 0,9 Amp lamp betreft die was waarschijnlijk bedoeld als zendlamp in de Avia en is gezien de datum (voor 1-1-1920) door Pope gemaakt. De overige zendlampen zijn door Philips gemaakt, alhoewel op die hele mooie Pope staat.

Die 1-1-1920 is belangrijk omdat in een blad staat gedateerd Januari 1920 dat de Bal lampen zoveel verbeterd zijn.

4. Scheerman spreekt in het interview met Halbertsma over 20 in serie geschakelde batterijen, en hij bedoelt daarmee ongetwijfeld de bekende 4,5 volt platte batterijen. Tegenwoordig zie je ze bijna niet meer, maar ze zijn er nog steeds [[link](#)].

Een batterij geeft een spanning van 1,5 volt nieuw die afneemt naarmate hij verbruikt is. Als je die 4,5 platte batterij sloopt zul je zien dat er 3 batterijen inzitten in serie geschakeld en bij een 9 Volts batterij 6 kleine batterijtjes. Maar het is chemische troep, dus dat kun je beter niet doen

5. Er zijn verschillende problemen met de beweringen van Scheerman. Om te beginnen zijn er geen contemporaine bronnen die zijn beweringen zouden kunnen ondersteunen, zoals publicaties, foto's, brieven, dagboeken of verslagen van proefnemingen. Er zijn zelfs geen opgetekende herinneringen van tijdgenoten die zijn verklaringen zouden kunnen ondersteunen.

Er zijn wel contemporaine bronnen, alleen heb jij ze niet gevonden. Ik zal je mijn bestand "De ontwikkeling van de Philips-Ideezet en Generatorlamp toesturen".

6. Ten tweede treedt Scheerman pas heel laat in de openbaarheid, namelijk in de *Philips Koerier* van 12 mei 1956. Hij was toen al enkele jaren met pensioen, en omdat op de tegenoverliggende pagina in hetzelfde blad een groot redactioneel artikel staat met als titel *Eerste ontmoeting tussen PHILIPS en RADIO* is het aannemelijk dat Scheerman door de redactie is aangezocht om zijn verhaal te doen. In het redactionele artikel waarin wordt verhaald hoe Philips betrokken raakte bij de fabricage en ontwikkeling van radiolampen (elektronenbuizen) is trouwens sprake van een kras staaltje geschiedvervalsing. Er wordt een stukje tekst geciteerd over de gloeilampdetector uit het tentoonstellingsnummer van *Radio-Nieuws* waaraan dan doodleuk wordt toegevoegd: *De eerste Philips-radiolamp, geëxposeerd door de Nederlandse Radio-Industrie van Idzerda, had*

haar intrede gedaan. Het is opmerkelijk dat dit drie maanden na het plotse overlijden van Corver werd gepubliceerd, en je kunt je dan ook afvragen of men dit enkele maanden eerder ook zo had willen of durven publiceren.

In de derde plaats zijn er, zoals ik al schreef, nogal wat aantoonbare onjuistheden of ongerijmdheden en tegenstrijdigheden in de verklaringen van Scheerman. Omdat we de verklaringen van Scheerman niet of nauwelijks kunnen toetsen aan andere contemporaine bronnen maken deze ongerijmdheden en onjuistheden dat zijn verhaal niet bepaald betrouwbaar overkomt. Uiteraard is het niet vreemd dat iemand zich pakweg vier decennia later niet meer alles herinnert. Maar het is wél vreemd dat iemand zich met grote stelligheid heel specifieke zaken meent te herinneren die niet kloppen. Ik vind dat het Halbertsma verweten mag worden dat hij destijds niet kritischer is geweest. Zelfs als Halbertsma bijvoorbeeld alleen maar het artikel in *L'Illustration* zou hebben gelezen en wat historisch onderzoek zou hebben gedaan, dan had hij al gemakkelijk kunnen ontdekken dat verschillende beweringen van Scheerman niet konden kloppen.

Scheerman heeft zich nooit op zijn borst geklopt dat hij de man was die Philips tot een van de grootste radiolampenmakers ter wereld gemaakt heeft. Het is Halbertsma geweest die het ontstaan van de Ideeet heeft willen onderzoeken omdat er in het Philips Archief nauwelijks iets daarover te vinden.

7. Uiteraard ben ik altijd kritisch omgegaan met mijn bronnen en heb ik altijd geprobeerd zin en onzin te scheiden, ik heb nooit anders gedaan. Voor eenieder die de constructie en de uitvoering van de lampen van Bal en de (vroege) Philips-Ideeet lampen met elkaar vergelijkt is het nagenoeg onmogelijk om te concluderen dat deze lampen onafhankelijk van elkaar zouden zijn ontwikkeld. Uiteraard zijn ze beiden gebaseerd op het *double*

wing type van De Forest, maar de overeenkomsten in constructie en praktische uitvoering zijn dusdanig dat het wel heel ongeloofwaardig is te blijven volhouden dat deze het product zijn geweest van gescheiden ontwikkelingen. En dat standpunt wordt nog ongeloofwaardiger door de bekentenis van Idzerda maar ook door de verklaringen van Ir. Reufel over de wijze waarop Philips betrokken raakte bij de productie van radiolampen. De verklaringen van Reufel zijn geloofwaardiger dan de verklaringen van Scheerman, omdat in de verklaringen van Reufel, anders dan in de verklaringen van Scheerman, geen tegenstrijdigheden of ongerijmdheden zijn aan te wijzen.

Mag Scheerman niet helemaal precies weten wat er zich allemaal in 1917 zich heeft afgespeeld. Niet Scheerman maar Halbertsma was de motor achter dit onderzoek.

Ja, de verhalen van Reufel ken ik ook en worden door geen enkele wijze gedekt door een andere bron. Daar kan ik niets mee.

8. Dat Idzerda in zijn advertentie in *Radio-Nieuws* van 1 april 1918 [[online](#)] de Philips-Ideezet aankondigde en daarbij aangaf dat deze 'binnen enkele dagen verkrijgbaar' zou zijn en alleen door zijn bedrijf zou worden geleverd à f 12,50 is natuurlijk hoogst opmerkelijk. Dit duidt erop dat hij toen al met Philips tot overeenstemming moet zijn gekomen over de productie en de (exclusieve) levering van deze lampen aan zijn bedrijf. Maar zijn kennelijke verwachting dat hij de lampen 'binnen enkele dagen' geleverd zou krijgen door Philips bleek toch wat te voorbarig, want in *Radio-Nieuws* van 1 mei 1918 [[online](#)] herhaalde hij gewoon dezelfde advertentie waarin werd gesteld dat de lampen binnen enkele dagen verkrijgbaar zouden zijn. Maar op 1 juni 1918 meldde Idzerda in zijn advertentie in *Radio-Nieuws* [[online](#)] dat de Philips-Ideezet 'uit voorraad leverbaar' was. Hieruit kunnen we de conclusie trekken dat Idzerda een eerste partij door Philips geproduceerde lampen geleverd heeft gekregen ergens tussen 1 mei en 1 juni 1918. Deze conclusie wordt ondersteund door de

mededeling in *Radio-Nieuws* van 1 juni 1918, p. 149 dat door de Philipsfabrieken een drietal Philips-Ideezet lampdetectoren ter beproeving was aangeboden aan de Technisch Wetenschappelijke Commissie van de N.V.V.R. De conclusie dat de eerste Philips-Ideezet lampen zijn uitgeleverd in de maand mei 1918 wordt eveneens bevestigd door het *Verslag van een onderzoek naar de patentsituatie in diverse landen betreffende audions* gedateerd 3-3-1922 en aanwezig in het Philips Company Archive. In dit verslag wordt 7 mei 1918 gegeven als datum van eerste levering van het inmiddels als Type A aangeduide buismodel 4 V, 0,25 A.

We kunnen dus concluderen dat er tenminste vijf weken zaten tussen het moment waarop Idzerda met Philips tot overeenstemming kwam over de productie en de levering van de Philips-Ideezet en het moment van de daadwerkelijke levering van de eerste lampen. Deze periode was meer dan voldoende om (het ontwerp van) de lamp van Bal te kunnen dupliceren.

Ik heb een brief van Lorenz aan Oosterhuis , gedateerd 14-5-1918 waarin hij Oosterhuis feliciteert met zijn bijdrage aan de lamp, die nu zoveel beter is. In de brief staat niet wat de verbetering is, maar ik neem aan de toepassing van Argon. Dat beperkt in jouw geval de ontwikkeling van de Ideezet tot een maand. Nou is 3 maanden al veel tekort voor het ontwikkelen van een radiolamp, waar men HELEMAAL geen verstand van had.

Overigens wedde Idzerda op twee paarden. Het eerste paard is Philips en het andere is dhr Alard van Gloeilampenfabriek Melior. Die vertelde dat hij in 1916 een fleming diode had gemaakt waarop Idzerda aan hem vroeg om een EVN94 te maken op basis van een tekening in Radio Nieuws en gaf hem een Moorhead lamp mee (Amerikaans merk). Op de tentoonstelling gaf Alard beide lampen aan Idzerda plus de door hem gemaakte diode. Volgens Idzerda waren die niet beter dan een kristal detector.

Wat mij stoort in het geluidsfragment uit 1944 is dat hij zegt dan hij verschillende hemzelf onbekende dingen aan de Bal lamp zag. Hij kende de deForest Audion dus niet. , terwijl die

toch al sinds 1914 verkrijgbaar was. Hij kon aan de Holland in Januari 1918 geen specificatie van de lamp geven die hij wenste en in Maart 1918 ook niet aan Alard. Wel was hij pissig dat Bal hem voor geweest is.

De drie buislampen zonder fittingen in de collectie van het voormalige Postmuseum met catalogusnummers 8248 t/m 8250 (en serienummers 12, 22 en 38) zijn mij uiteraard bekend. Zoals ik al schreef zou ik graag willen weten door wie de buislamp met bajonetfittingen is geschonken die eveneens deel uitmaakte van de collectie van het Postmuseum (catalogusnummer onbekend, maar met serie nummer 50 op de glaskneep).

Er zijn minstens twee buislampen met bajonetfittingen met Pope op een huls en elders ben ik er ook een elders tegen gekomen. Maar die zijn zeer beslist niet door Pope maar door Philips gemaakt (zie hiervoor). Helaas heb ik de kneepnummers niet genoteerd noch het inventarisnummer. Dus daarmee kan ik je niet helpen. Ze hebben daar ook minstens 10 Bal lampen zoals die op de tenroonstelling 1918. Ik heb er wel foto's van maar op Bal lampen staat nooit een kneepnummer.

Wat we tot nu toe hebben gedeeld, blijf ik bij mijn standpunt dat er een parallelle ontwikkeling heeft plaats gevonden onafhankelijk van elkaar.

Of je moet uitgaan van het feit dat Leonard Bal Kersemakers gekend heeft en aan de hand daarvan zijn Bal lamp heeft gemaakt. Maar daar is ook geen bewijs voor. Een 100% waarheid bereiken we nooit alleen maar een vermoedelijke waarheid en als de mijne anders is als de jouwe, nou daar kan ik mee leven.

Maar Leonard Bal was wel de eerste die een buislamp verkocht in Nederland en toestellen gereed had voor de toepassing daarvan en dat kan niemand van hem afnemen

Leonard Bal jr heeft ooit tegen me gezegd dat er Bal Sr stukken bewaard zijn gebleven en ik heb je al eerder gevraagd

waar die gebleven is en daar heb ik geen antwoord op gekregen.

Tenslotte

Ik stuur je een aantal bestanden die ik zelf gemaakt heb en die zijn alleen voor jouw bestemd. Ik hoop ze niet elders tegen te komen, dus niet aan anderen doorgeven.

Haye van den Oever / Peter den boer